

บทที่ 5

บทสรุป

จากผลการศึกษาทำให้เราสามารถแบ่งขั้นตอนพัฒนาการของรัฐในประวัติศาสตร์ไทย ออกได้เป็น 4 ยุคใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

1. รัฐศักดินา (กำเนิดรัฐ - 2475) รัฐศักดินาไทยถือกำเนิดมาจากชุมชนบุพกาล ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นดินที่อุดมสมบูรณ์และภายใต้สภาพภูมิอากาศที่ชุ่มชื้น เหมาะสมกับการเพาะปลูก ทำให้ชุมชนเหล่านี้ดำรงชีพด้วยการประกอบกิจกรรมเป็นพื้น มีการปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ และทำ หัตถกรรมไปพร้อม ๆ กัน ทำให้สามารถดำรงคนอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชน ไม่เกิดการแบ่งงานกันทำระหว่างชุมชน ทำให้ระบบการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนไม่ อาจพัฒนาเติบโตขึ้นได้ ผลที่ตามมาคือ ไม่มีเงื่อนไขที่จะก่อให้เกิดการสะสมความมั่งคั่งจาก การค้าขายแลกเปลี่ยนหรือครอบครัวต่าง ๆ ได้ ฉะนั้นการแยกตัวออกมาเป็นชนชั้นครอบงำ ทางเศรษฐกิจอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการแบ่งงานกันทำระหว่างชุมชนดังเช่นที่เกิดขึ้นในยุโรป จึงไม่ปรากฏขึ้น การก่อตัวของรัฐศักดินาไทยเกิดมาจากสภาพการผลิตแบบเกษตรกรรม ที่ต้อง อาศัยชลประทานและการใช้แรงงานจำนวนมากเข้าช่วย รวมทั้งเงื่อนไขสงครามทำให้เกิดระบบ การมีผู้นำชุมชนที่เป็นศูนย์รวมแห่งอำนาจ และเป็นศูนย์กลางแห่งการรวบรวมและควบคุมแรงงาน ในชุมชน อำนาจหน้าที่ทางสังคมของผู้นำชุมชนสมัยวันขยายตัวใหญ่โตขึ้น และเมื่อพลังการผลิต ของสังคมพัฒนาไปถึงระดับที่ก่อให้เกิดผลผลิตส่วนเกินอย่างถาวรขึ้นในสังคม ทำให้ผู้นำชุมชน แยกตัวออกจากกระบวนการผลิตมาทำหน้าที่ทางสังคมเพียงประการเดียว พร้อมกับเขาครอบ- ครอบงำผลผลิตส่วนเกินเหล่านั้นอย่างถาวร อำนาจหน้าที่ทางสังคมของผู้นำชุมชนค่อย ๆ แปร เปลี่ยนไปสู่อำนาจซูครีตทางเศรษฐกิจมากขึ้นและถาวรขึ้น นั่นคือเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้พวกผู้นำ ชุมชนสถาปนาตนเองขึ้นเป็นชนชั้นปกครอง และพร้อมกันนั้นเพื่อที่จะปกป้อง รักษาและขยาย สถานะที่ได้เปรียบนี้ให้ถาวรยิ่งขึ้น รัฐ กลไกรัฐ และอุทกการก็ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการนี้ ที่คตินอันเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดของชุมชน ซึ่งแต่เดิมที่เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันของชุมชน ก็ได้ถูกเปลี่ยนมาเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐหรือผู้นำชุมชน ซึ่งต่อมาเรียกว่ากษัตริย์หรือพระเจ้าแผ่นดิน

นี่คือรากฐานของระบบศักดินาไทยที่พระมหากษัตริย์เป็นทั้งรัฐ เจ้าที่ดิน และเจ้าชีวิต รวมศูนย์อำนาจอย่างเด็ดขาด และสามารถควบคุมอำนาจรัฐไว้ได้อย่างเหนียวแน่นตลอดเวลาหลายร้อยปี เนื่องจากสภาพของชุมชนหมู่บ้านซึ่งเป็นหน่วยผลิตสำคัญเป็นแบบพอยังชีพ ไม่ก่อให้เกิดการแบ่งงานกันทำระหว่างหมู่บ้าน ทำให้การค้าไม่พัฒนา จนชนชั้นกษัตริย์จึงถูกจำกัดการเติบโต ไม่สามารถพัฒนาขึ้นมาท้าทายอำนาจรัฐศักดินาได้

จนกระทั่งถึงตอนปลายของรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งอิทธิพลของจักรวรรดินิยมตะวันตกเริ่มเข้าสู่ประเทศไทย โดยอาศัยอำนาจที่เหนือกว่าทั้งในทางทหารและเศรษฐกิจของจักรวรรดินิยมได้เข้ามามีชัยและบีบบังคับให้ชนชั้นปกครองศักดินาไทย จำต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกลไกรัฐบางส่วนให้กลายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์กว่าเศรษฐกิจของจักรวรรดินิยม

ขณะเดียวกัน อุดมการณ์เสรีนิยมซึ่งทะลักเข้ามาพร้อม ๆ กับการเปิดประเทศ โดยจักรวรรดินิยมก็ได้เข้ามาท้าทายความถูกต้องของอุดมการณ์ศักดินา และบั่นทอนอำนาจรัฐของชนชั้นปกครองศักดินาลง แม้ว่าจะมีการพยายามปรับโครงสร้างอำนาจรัฐให้กระชับยิ่งขึ้น แต่ก็ไม่อาจยับยั้งการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ ในที่สุดชนชั้นศักดินาก็ถูกถอดถอนออกจากอำนาจรัฐ ในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 โดยคณะบุคคลที่เรียกตนเองว่า "คณะราษฎร"

2. **รัฐนายทุนขุนนาง (2475 - 2501) คณะราษฎรซึ่งเข้ายึดอำนาจรัฐไว้ได้** นับสมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนในระบบราชการ ฐานะทางชนชั้นเศรษฐกิจที่แน่นอน คณะราษฎรต่อต้านทั้งศักดินา กฎมพ็ไทยเชื้อสายจีนและจักรวรรดินิยม โดยอาศัยระบบราชการเป็นฐานอำนาจ ขณะเดียวกันก็พยายามสร้างฐานทางเศรษฐกิจของตนเองโดยการสถาปนาระบบทุนนิยมโดยรัฐขึ้น รัฐประหารปี 2490 เป็นการยุติบทบาทของคณะราษฎรลง กลุ่มนายทหารปกครองสามารถเข้ากุมอำนาจรัฐไว้ได้ โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าเป็นผู้นำของรัฐในช่วง 10 ปีต่อมา แม้อคณะผู้ปกครองชุดนี้จะยังคงรักษาระบบทุนนิยมโดยรัฐไว้ แต่ก็ได้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ขึ้นสองประการสำคัญคือ กลุ่มทหารซึ่งเป็นฐานอำนาจสำคัญของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้นำรัฐ และกุมกลไกส่วนสำคัญของรัฐไว้ ไต่หัดไปดำเนินธุรกิจส่วนตัวอย่างจริงจัง มีฐานะใหม่เป็น "นายทุน - ขุนศึก" ขณะเดียวกัน สหรัฐอเมริกาก็ได้พยายามที่จะเข้ามาผลักดันให้ไทยปรับโครงสร้างของสังคมให้เป็นแบบทุนนิยมและสอดคล้องกับการเติบโตของระบบทุนนิยมโลก ซึ่งมืออเมริกาเป็นศูนย์กลาง

กระทั่งปี 2500 กลุ่มนายทุน - ชุนศึก ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถทำการรัฐประหารโค่นอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ลง และทำลายฐานอำนาจของกลุ่มราชครูได้ จึงเป็นการยุติระบบทุนนิยมโดยรัฐลงอย่างเด็ดขาด

3. รัฐ นายทุน - ชุนศึก และจักรวรรดินิยม (2501-2516) หลังจากการรัฐประหารปี 2500 กลุ่มนายทุน - ชุนศึก ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้เตรียมการที่จะเข้ากุมอำนาจรัฐอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด โดยหันไปสมคบกับจักรวรรดินิยมอเมริกา และในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 การยึดอำนาจรัฐตามแผนดังกล่าวก็ปรากฏเป็นจริง อเมริกาสามารถครอบงำความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวที่ตนต้องการให้เกิดการยอมรับในหมู่ชนชั้นปกครอง "นายทุน - ชุนศึก" ซึ่งกุมอำนาจรัฐได้อย่างเด็ดขาด รัฐและกลไกรัฐได้รับการปรับปรุงให้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มนายทุน - ชุนศึก และทุนนิยมจักรวรรดินิยมสถาบันใหม่ ๆ ถูกสถาปนาขึ้นพร้อมกับการตรากฎหมายใหม่ ๆ ให้เป็นเครื่องรองรับการพัฒนาของระบบทุนนิยมที่มีอเมริกาเป็นศูนย์กลาง

อุดมการณ์ถูกสร้างขึ้นเพื่อก่อให้เกิดการยอมรับอำนาจเด็ดขาดของผู้นำรัฐ และปฏิบัติการต่าง ๆ ของรัฐว่าเป็นสิ่งถูกต้องและจำเป็นต่อการคงอยู่ของสังคมโดยส่วนรวม

การเข้ากุมอำนาจรัฐได้อย่างเด็ดขาดของกลุ่มนายทุน - ชุนศึก "สฤษดิ์" ทำให้ในระยะสั้น รัฐตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มนายทุน แต่ด้วยการผลักดันของอเมริกาต่อการกำหนดแผนพัฒนาการเศรษฐกิจระยะยาว และการปรับโครงสร้างสถาบัน และกฎหมายทำให้ในระยะยาวรัฐจะต้องเป็นเครื่องมือของการแสวงหาผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุน ซึ่งมีนายทุนต่างชาติได้ประโยชน์สูงสุด

แม้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะถึงแก่อสัญกรรม ในปี 2506 แต่ทว่าโครงสร้างอำนาจรัฐ "นายทุน - ชุนศึก และจักรวรรดินิยม" หากได้พังทลายลงไปไม่ จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร หายาททางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้าสู่อำนาจรัฐทันที และยังคงรักษาแบบแผนแห่งรัฐนายทุน - ชุนศึก และจักรวรรดินิยมให้ดำเนินต่อไป กระทั่งเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 กลุ่มนายทุน - ชุนศึก จึงได้ถูกถอดถอนออกจากอำนาจรัฐ

4. รัฐซึ่งนายทุนมีส่วนเข้ากุมอำนาจรัฐโคโคโดยตรง (2516-ปัจจุบัน) หลัง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นโอกาสทองของกลุ่มนายทุน ซึ่ง เคยถูกกด และกีดกันจากการ เข้าสู่อำนาจรัฐมาตลอดช่วงประวัติศาสตร์อันยาวนาน แคคิ์เติบโตขึ้นอย่าง เคนซัดภายหลังการสวาง เจื้อนไซพื้นฐานให้กับการพัฒนาของทุนในยุคจอมพลสฤษดิ์ ชนระวัชต์ และ เมื่อกลุ่มนายทุน-ขุนศึกถูกถอดถอนออกจากอำนาจ บรรคานายทุนซึ่งมีอำนาจมากขึ้นนั้นก็โคกาศักดิ์โลกการปกครองระบอบรัฐสภามาเป็นบันโคในการก้าว เขามากลุ่มอำนาจรัฐ ควบคุมการสวางพรรคการเมืองที่แข็งแกร่ง เขาแข่งขันรับการ เลือกกั้ง แต่ทว่าชนชั้นนายทุนไทยมีลักษณะแตกกระจาย เนื่องจากเติบโตขึ้นมาจากรากฐานที่วางไว้โดยจักรวรรดินิยมทำให้พวกนี้อ่อนแอ และมักจะวกกลับ เขาไปสร้างพันธมิตร กับขุนศึกซึ่งกุมกลไกสำคัญบางส่วนของรัฐไว้ เพื่อที่จะสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มคนใหม่แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันกลุ่มขุนศึกก็ไม่อาจ เขากลุ่มอำนาจรัฐโคโคอย่าง เด็ดขาดโคอีกต่อไป

อย่างไรก็ตามการแบ่งยุคของประเทศไทยดังกล่าวนี เป็น เพียงความพยายามในชั้นคน เท่านั้นและยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ซึ่งคงจะคองนำไปสู่การถกเถียง และการคนควาอย่างจริงจังกันต่อไป เพื่อที่จะหาข้อสรุปที่ถูกต้องและตรงต่อความเป็นจริงยิ่งขึ้น

ข้อน่าสัง เกตุประการสำคัญก็คือ ชนชั้นนายทุนไทยซึ่งก่อตัวขึ้นมาตั้งแต่ตอนปลายของ รัฐศักดินา และพัฒนาตนเองขึ้นมา เป็นชนชั้นที่มีอิทธิพลสูงทาง เศรษฐกิจนั้นส่วนใหญ่และส่วนสำคัญ เป็นนายทุน เชื้อสายจีน กระจุมพีเชื้อสายจีน เหล่านี้คอง เษชัญกับปัญหาความรู้สึก เรือง เชื้อชาติอัน เป็นอุปสรรคสำคัญที่ขวางกั้นกิจกรรมทางการเมืองและการ เข้าสู่อำนาจรัฐควบคุมตนเองตลอดมา จะมีบางที่สามารถเข้าไปค่างตำแหน่งกุมกลไกรัฐส่วนสำคัญบางส่วนได้ แต่ก็มักจะเป็น กระจุมพี เชื้อสายจีนที่โคผานการ หลอมละลาย เขาไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ ซึ่งนอกจากจะทำให้คองสูญเสียความเป็นเงินแท้ไปแล้วยังสูญเสียความเป็น กระจุมพี อีสระลงอีกด้วย ปัญหาทาง เชื้อชาติของ กระจุมพีไทย เชื้อสายจีนนี้ เป็น เจื้อนไซสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้รัฐไทยภายหลังการ เปลี่ยนแปลงการปกครองประ เทศปี 2475

มักตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของขุนศึกและมีความ เป็นอิสระจากชนชั้นครอบงำทาง เศรษฐกิจ
 คอนชางสูง (Relative Autonomy of the State)

ขณะเดียวกันกลุ่มศักดินาซึ่ง แม้จะสามารถปกป้องผลประโยชน์ทาง เศรษฐ
 กิจส่วนใหญ่ของตนไว้ได้ แต่ก็ถูกลดบทบาททางการเมืองลงอย่างมากหลังการ เปลี่ยน
 แปลงการปกครอง 2475 กระทั่งภายหลังการรัฐประหารปี 2490 จึงได้กลับฟื้นตัวขึ้น
 และ เริ่มมีบทบาททางการเมือง เคนซึกขึ้นภายหลังการยึดอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะ
 รัชต์ในปี 2501 เป็นต้นมา.